

व्याकरणम् - 2

(कारकम् एवं समासपरिचयः)

Programme(s) in which it is offered: BA Sanskrit

Course Category: Core	Schedule of Offering: Odd
Course Credit Structure: 6	Course Code: SKT1212
Total Number of Hours: 6	Contact Hours Per Week:
Lecture: 6	Tutorial: 0
Practical: 0	Medium of Instruction: Sanskrit
Date of Revision:	Skill Focus: Employability
Short Name of the Course: Vyakaranam 1	Course Stream (Only for Minor Courses):
Grading Method: Regular	Repeatable: Credit
Course Level: Intermediate	

Course Description

This course is offered as a core paper for BA Sanskrit students. In this course the students will get the knowledge of syntactico-semantic relations(कारकाणि) and relations due to adjacent words(उपपदसम्बन्धः) and will learn the compound formation procedure in Sanskrit.

Course Introduction

कारकप्रकरणं व्याकरणशास्त्रे हृदयभूतम् । अतो हेतोः पाठ्यक्रमोऽयं कारकाणां ससूत्रम् अध्ययनम् एवं समासानां सामान्यपरिचयम् उपकल्पयति । समासज्ञानमपि भाषाज्ञानदाढ्यं नितमाम् आवश्यकम् । अत्र प्राधान्येन वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी(कारकप्रकरणम्), लघुसिद्धान्तकौमुदी(समासभागः) एवं समासः इति कृतित्रयम् आधृत्य चिन्तनानि प्रवर्तन्ते ।

Course Objective

अस्मिन् पाठ्यक्रमे बुबोधयिषिता अंशाः -

- कारकस्य भेदानां ससूत्रं परिचयः
- उदाहारणैः कारकाणामभ्यासः
- समासस्य सामान्य परिचयः
- समासेषु अवान्तरभेदानाम् अवगमः

Course Outcome

अनेन क्रमेण अधीत्य छात्राः -

1. ग्रन्थानाम् अध्ययनावसरे कारकज्ञानावलम्बेन वाक्यार्थं निश्चप्रचं ज्ञातुं शक्नुयुः।
2. समस्तपदानाम् विग्रहज्ञानपुरःसरम् अर्थवर्णनसामर्थ्यम् सम्पादयेयुः
3. कारकाणां, समासानां च ज्ञानमवाप्य अन्यासु भाषासु अनुप्रयोगं कर्तुं सामर्थ्यं सम्पादयिष्यन्ति।

PO-CO Mapping

PO-CO Mapping Matrix

CO/PO Mapping	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6
CO1	✓	✓	✓			
CO2	✓	✓	✓			
CO3	✓	✓	✓			

Prerequisites and other constraints

सन्धिप्रक्रियायाः ससूत्रं ज्ञानमावश्यकम् । देवनागर्याः ज्ञानम्, संस्कृतभाषायाः अवगमनं च पाठ्यक्रमावगमने सहायके भविष्यतः ।

Pedagogy

The teaching methods used in this course will be a combination of text based lectures. In class discussions and student presentations based on some related work will supplement the learning process.

Suggested Readings:

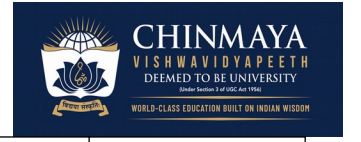
- गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः, परमेश्वरानन्दशर्मा विद्याभास्करः (२०१४) - वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः), मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी. पृ.सं. 592-704
- जि०महाबलेश्वरभट्टः (२०१४) - "समासः" संस्कृतभारती, वेङ्गलूरु
- भीमसेनशास्त्री (२०१५) - "लघुसिद्धान्तकौमुदी" भैमी प्रकाशन नई दिल्ली

Evaluation Pattern

Evaluation Matrix

	Component Type	Weightage Percentage	Total Marks	Tentative Dates	Course Outcome Mapping
Continuous Internal Assessment (CIA) Components*	Assignments	10	20	After the completion of each module	1,2

Version No:
Approval Date:

	Class Presentaion(Quiz)	10	30	After the completion of each module	1,2
	Mid semester Exam	10	50	As per University schedule	1,2
	CIA Marks	30	100		
ESE		70	100	As per University schedule	1,2

Module Sessions

Module 1: परिचयः

(3 hours)

- वाक्यम्, कारकम्
- धात्वर्थः, तिङ्गर्थः

Reading:

- जि०महाबलेश्वरभट्टः (२०१४) – “कारकम्” संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु

Module 2: प्रातिपदिकार्थः, कर्मकारकोपपदकर्मप्रवचनीयविभक्तयः

(16 hours)

- प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा, सम्बोधने च
- कर्मकारकविधायकानि सूत्राणि
- उपपदद्वितीयाविधायकानि सूत्राणि एवं कर्मप्रवचनीयसञ्ज्ञाविधायकानि च

Reading:

- गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः, परमेश्वरानन्दशर्मा विद्याभास्करः (२०१४) - वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः), मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी. पृ.सं. 592-704

Module 3: करणसम्प्रदानकारके एवम् उपपदविभक्तयश्च (17 hours)

- साधकतमं करणम्, दिवः कर्म च, कर्तृकरणयोस्तृतीया
- कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम् इत्यारभ्य परिक्रयणे सम्प्रदानमन्यतरस्याम् इति यावत्
- उपपदतृतीयाविधायकानि सूत्राणि
- उपपदचतुर्थीविधायकानि सूत्राणि

Reading:

- गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः, परमेश्वरानन्दशर्मा विद्याभास्करः (२०१४) - वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः), मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी. पृ.सं. 592-704

Module 4: अपादानकारकोपपदकर्मप्रवचनीयविभक्तयः (16 hours)

- ध्रुवमपायेऽपादानम् इत्यारभ्य भुवः प्रभवः इति यावत्
- उपपदपञ्चमीविधायकानि सूत्राणि एवं कर्मप्रवचनीयसञ्ज्ञाविधायकानि च

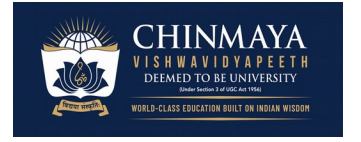
Reading:

- गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः, परमेश्वरानन्दशर्मा विद्याभास्करः (२०१४) - वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः), मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी. पृ.सं. 592-704

Module 5: षष्ठीभेदाः एवम् अधिकरणकारकोपपदविभक्तयः च (18 hours)

- षष्ठी शेषे, कर्तृकर्मणोः कृति

Version No:
Approval Date:

- उपपदषष्ठीविधायकानि सूत्राणि
- आधरोऽधिकरणम्, त्रिविधः आधारः
- उपपदसप्तमीविधायकानि सूत्राणि

Reading:

- गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः, परमेश्वरानन्दशर्मा विद्याभास्करः (२०१४) - वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (प्रथमो भागः), मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी. पृ.सं. 592-704

Module 6: समासः

(20 hours)

- समासपरिचयः
- समासभेदाः
- लघुसिद्धान्तकौमुद्यां समासप्रकरणम्

Reading:

- जि०महाबलेश्वरभट्टः (२०१४) – “समासः” संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु(पृ०सं० 01-16)
- भीमसेनशास्त्री (२०१५) – “लघुसिद्धान्तकौमुदी” भैमी प्रकाशन नई दिल्ली